

1877.

«Lo grec --- Hesperis cercant, de negres ulls, / de sobte, ab ays planyívols y esgaripar de nina, / vénen vius a punyir-li lo cor sos alarits, / com piuladissa y tristos sospirs de la cardina, / la torrentada al dur-se'n sos *xiricants* petits; / no lluny de les Hespèrides se dol sa mare trista / ---», *Atl. v, 23d*; en l'esborrall de 1867 hi havia usat el substantiu: «vénen vius --- / com *xirichs* y piulades de sit de ploma fina, / lo torrent al endur-se'n sos mitj plomats petits». Ja en una poesia anterior (abans de 1866): «aquella tarda, ab una perxa, / d'un' alta alzina que, per guerxa / pujar no s'hi podia, tragué un niu d'auriols; / y cap al tros quan se'n tornava, / dexant lo vell que renegava, / sentí colcom que *xericava* / dessobre la riera, passant pels ayguarols; / s'aturà tost, parà l'orella, / y desseguít vegé la vella, / que, ab la penjant becada, li va ensenyar un niu / de gafarrons d'aquells més rossos / de l'erm pujant-se'n als arbossos / ---» (*Lo Rabeig, v. 62; Jovenívoles, O. C. Pop. xxxix, 189*); «se'n sentien *xiricar* de petits» (uns nens que jugüen o ploren) id. (Inéd. Casac. i, 200).

El Sr. Jaume s'hi delitava fent-la sofrir: «Davant dels altres, li parlava confiadament, li donava pessics per fer-la *xericar*, i amb la mitja rialla pèrfida li tirava floretes, i li deia 'nineta dels meus ulls'», Goromines, *La Dona Lletja*, (iv, 174 = O. C., 498b). El substantiu també en VCatalà, que ja va usar-lo en *Solitud*: «m'escoltava els *xerics* dels aucells, que xerrotejaven per les arbredes de les vores, abans d'ajocar-se» (cap. *Vida Errera*). «Els cops de martell dels mestres d'aixa, --- el *xeric* de les serres pel costellam ---», Gaziol (*St. Felíu de la Costa Brava, O. C. 1970, 364a1*). «Sento *xirichs* al cimarral, y la cadernera 'l volteja ab desfici», Verdager (Inéd. Casac. i, 159).

Vegeu-ne més cites en els *DAg. i AlcM. I de xericar* en Verdager, en el vallespirenc Bosch de la Trinxeria, i en els gironins Bertrana i Girbal; de *xeric*, en VCatalà i en un article vigatà de 1889.

No fou registrat el subst. fins a Vogel («gezirp», que ho degué treure de VCatalà) i *xericar* fins al *DAg. Xericar* és més viu que enlloc a les comarques gironeses, i ja l'hem vist sovint entre vigatans; *AlcM* l'atribueix també al Maresme i a Bna. i encara que rarament crec haver-l'hi sentit algun cop. Però és, sobretot, per la meua família d'aquelles terres, que m'és familiar (1911), en el sentit de llançar ais i queixes agudes de dolor; un *xeric* és cada una de les exclamacions doloroses: *Pobret, s'ha passat tota la nit xericant; veuràs com et faig xericar* (diu un noi a la seva víctima); des de l'altra banda del carrer se sentien els *xerics*. Com a veu particular del rossinyol, el poble diu que «refila, *xerica* o *xivica*», Verdager (*Folk. l. O. C. Pop. xxv, 28*).

És gran i curiosa la semblança de *xeric* amb l'angl. *shriek* (pron. *šrik*) «a shrill, piercing or wild cry expressive of terror or pain», i el verb *to shriek* «to utter a loud sharp shrill cry (of a human being in terror or pain; of the characteristic cry of certain animals)» (*Shorter Oxf. Dict.*), documentat des del S. XIII

(Skeat). Encara que si un tal mot hagués passat al català no hi ha dubte que la nostra llengua n'hauria hagut de fer *xeric*, *xericar*; però seria ja quasi inconcebible que un mot així hagués passat de l'anglès directament a una zona de Catalunya, encara que fos una de més extensa.

Altrament, i en tot cas, és ja la història del mot anglès dins el germànic que ens mostra la impossibilitat d'un antic parentiu: El mot anglès té parentela abundant en totes les llengües escandinaves, començant per l'isl. ant. *skrikja* 'cridar', dano-noruec *skrige, -ed*,¹ baix al. ant. *skrikjôn* id., frisó etc. I s'enllaça de més lluny amb mots en *kr-* d'altres llengües indoeuropees: si hagués existit en gòtic o en fràncic hauria tingut una forma *SKRIK-*, que de cap manera podia donar la *x-* catalana, car la *sh-* anglesa resulta d'una evolució de *sk-* pròpia només del germànic occidental en la fase de la baixa E. Mj. Ni tan sols es podria fantasiar una transmissió des de l'alemany a través de França, car no hi ha res de semblant en els parlars d'aquest país, i ben poc a Alemanya: b.-al. mj. *schricht* o *schrichte* 'crit demanant ajuda', *schricken* 'aplaudir, picar de mans' i vestfalià *schrik* 'guatlà maresa', que resten ben lluny en tots sentits.

Hi pot haver parentiu només en el sentit d'una creació imitativa paral·lela. El cas es repeteix, en forma alligadorada, en les llengües eslaves, car ens ensenya com hi ha sovint convergència: miratge enganyós, desemmascarat fàcilment pel qui coneix la història de les llengües. De nou el rus *čirikati* (amb variant aspectual *čiriknuť*) ens presenta una semblança impressionant amb el mot català, quasi igualtat de forma, i quant al sentit, és el mateix de l'angl. *to chirp* 'emetre el pardal o el grill la seva veu natural'. El mot rus, però, correspon a una variant del paleoslau *krikū* 'crit', germà, per la seva banda, del gr. *κρίζω* 'jo crido': la *č-* russa resulta, doncs, de la normal evolució eslava d'una *k-*.

En conclusió tot plegat són mots que només tenen alguns elements fonètics en comú, elements explicables per creacions paral·leles. El mateix angl. *chirp* n'és una altra, també una mica paral·lela, per bé que sigui de més lluny: no sorgeix fins al S. xv, i aquest resulta de l'ags. *cearcian* «strider», encara més llunyà. Aquestes desigualtats en el detall, dintre d'una vaga semblança general, són precisament característiques de les creacions onomatopèiques.

D'altra banda, així ens ho comproven també les variants del mateix cat. *xericar*. A l'Alt Segrià s'usa *girigar* 'llançar el ratolí o el conill el seu crit estrident', o bé 'fer soroll les fronteses d'una porta'; i *gircs* és el nom d'un i altre d'aquests sorolls (JBXuriguera, de Menargues, 1970). El *DAg.* registra «*jerigar*, prov. Lleida, el piular dels pardals i altres ocells», *girigar* i *girc* dit dels pardals i de les criatures, a l'alt Berguedà (Vallcebre), i *xarigar* en el vell setmanari barceloní *Un Tros de Paper* (1840): «no's sentia més que lo sanguinari *xarigar* dels ganivets trinxant la carn del porc».

DERIV.: *Xeriquejar. Xeriquet* (Ruyra). *Xaric* nom d'ocell, recollit a Elx, per J. G. M., 1935. I, amb terminació variada, *čarčy* = cast. *gorrión* en el Maestrat